

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

Learning Management of Social Studies, Religion and Culture
to Promote Virtue and Ethics on the duty of Good Citizen of Schools
under the Office of Khon Kaen Primary Education Service Area 5

ปรีดา พลวงษานกุล¹

Preeda Phonlawongsathanakun¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์²

Asst. Prof. Dr.Rachanee Jaroungsirawat²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส³

Asst. Prof. Dr.Prayoon Saengsai³

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561

Email : preeda_1990@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะ และแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดีของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เป็นการแบบผสม (Mixed Methods Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายหนองเรือภูเม็ง และศูนย์เครือข่ายบุรพา อำเภอนองเรือ จำนวน 160 คน และกลุ่มเป้าหมายผู้วิจัยได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง

¹ นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹ M.A.(teaching social study) student, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

^{2,3} อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{2,3} Permanent lecturer in Department of Teaching Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

* ได้รับบทความ: 3 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2562; ตอรับการตีพิมพ์: 15 มีนาคม 2562

Received: January 3, 2019; Revised: February 18, 2019; Accepted: March 15, 2019

ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผล ควรมีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับสาระในหน่วยการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมผู้สอนควรแจ้งจุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ เกณฑ์การวัดและประเมินผลการสอนชัดเจน รองลงมา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ภายในโรงเรียนควรจัดให้สะอาด สดชื่น ร่มรื่น ด้านการจัดกิจกรรม ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนตระหนักในค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากการได้มีส่วนร่วมในการทำงาน การจัดโครงการจิตอาสา การลงพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ และแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี จากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งเน้นด้านความรู้เจตคติที่ดี และทักษะ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาความสามารถเต็มตามศักยภาพในแต่ละบุคคล ด้านการจัดสภาพแวดล้อมควรมีสวดอาศรมสถานที่ที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบันพร้อมที่จะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา นักเรียนเป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส เรียบง่าย ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่นสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนด้านการจัดกิจกรรมควรจัดกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณี เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งและแห่เทียนจำนำพรรษา พุทธบูชา เนื่องด้วยโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนา วันอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษาเป็นการสร้างเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม โดยการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการวัดและประเมินผล ควรสอดคล้องกับสาระในหน่วยการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีแบบวัดเพื่อประเมินผลเน้นการจดจำได้ การเข้าใจในเนื้อหา การนำไปประยุกต์ใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล พร้อมกับวัดผลและประเมินผลในด้านปรนัยและอัตนัยด้วย

คำสำคัญ : 1. การจัดการเรียนรู้ 2. คุณธรรมจริยธรรม

ABSTRACT

The aims of this survey research mixed with the qualitative and quantitative research were: 1) to study the states of the learning management; 2) to study the suggestions and ways to develop the learning management of the Department of Social Studies, Religion and Culture to promote virtue and ethics on the duty of a good citizen of the schools

under the Office of Khon Kaen Primary Education Service Area 5. The samples in this study were 160 of educational administrators and teachers in the network of Nong Ruea Phu Meng, Nong Ruea district under the Office of Khon Kaen Primary Education Service Area 5. Selected by purposive sampling, the target group of this research were 10 educational administrators and 10 teachers. The statistics used were: Frequency, Mean and Standard Deviation.

The research results were as follows: State of the learning management of Social Studies, Religion and Culture Learning Areas to promote virtue and ethics on the civics of the schools under Khon Kaen Primary Education Service Area Office 5 in overall was at a high level. When considering each aspect were same. The high level aspects were Measurement and Evaluation environmental management, activity management and learning activity management respectively.

Suggestions and approach for learning management of social studies, religion and culture learning areas to promote virtue and ethics of schools under khon kaen primary education service area office 5. As follows : Learning activity management should focus on the learner. social responsibility. Environmental management the building and learning material should be always available for teachers and students ,the environmental awareness should be raised. Activity management such as food offering, Buddhist candle festival and other activities in Buddhist important days should be managed to promote the moral and ethics of student. The teachers should clearly tell the aims, objectives and measurement and evaluation criteria of learning., the environment within the school should be clean, fresh and shady. In terms of ‘Activity Management’, the organized activities should focus on making student realize the values of moral and ethics which can be effectively practiced in their daily life. Learning Activity Management, the students should be trained from real experiences by working together or organizing the volunteer project or fieldwork allowing the students to do the activities with the local community.

Keywords : 1. Learning management 2. Virtue and ethics

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริมให้ได้ประพฤติดีปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เป็นกิจนิสัยทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศชาติ จะทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ที่ต้องมียุทธศาสตร์ในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ส่งเสริมให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ที่จะนำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรม

ที่ไม่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากเกินไป เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพทำให้รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตัวเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งพาตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่สรุปสาระสำคัญไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรา 6 ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในหมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ต้องยึดแนวการจัดการศึกษาในหมวด 4 มาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม และในมาตรา 24 ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดกระบวนการสอนผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา

สังคมไทยเกิดวิกฤติคุณธรรมและจริยธรรม มีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีแนวโน้มจำนวนอาชญากรรมที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ผู้ก่ออาชญากรรมเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน จากรายงานสภาวะสังคมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในเดือนมีนาคม 2552 พบว่า ในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่ประเทศต้องมีการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายด้าน ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตย ที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นเงื่อนไขผลักดันความก้าวหน้าเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ก็คือพลเมืองของประเทศ หากประเทศใดมีพลเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประเทศนั้นย่อมมีศักยภาพที่จะแข่งขันกับประเทศอื่นอย่างเข้มแข็ง (ศักดิ์ชัย นิริยุทธี, 2548 : บทสรุปผู้บริหาร) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า พื้นฐานของการพัฒนาประเทศย่อมขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติ ของความเป็นพลเมืองของคนในสังคม

ซึ่งสังคมจึงมุ่งหวังจะให้โรงเรียนเป็นแกนสำคัญที่เป็นแหล่งสร้างสรรค์ พัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามต้องการ กล่าวโดยรวมได้ว่า การให้การศึกษาตามแนวทางที่สังคมมุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จนั้นย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนนั้น ๆ เป็นสำคัญเพราะผู้บริหารหรือผู้นำ ไม่ว่าจะหน่วยงานเล็กหรือใหญ่ หน่วยงานราชการหรือเอกชนก็ตาม ย่อมมีบทบาทที่เป็นผลต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของงานอย่างยิ่ง บางครั้งการจ้างองค์การแม้จะไม่ถูกต้องเรียบร้อยอยู่บ้างก็อาจได้รับผลงานสูงได้แต่ถ้าพฤติกรรมในการนำของผู้นำในหน่วยงานนั้นไม่ดี แม้การจัดองค์การจะถูกต้องและดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้น ๆ ย่อมจะสมบูรณ์ได้ยาก จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารเป็นแกนหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานเป็นส่วนรวม (กิติมา ปริดีติลล, 2547 : 76)

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ก็มีเนื้อหาเพื่อพัฒนาให้พลเมือง มีลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรา 7 เป้าหมายคือ เน้นความสำคัญของพลเมือง

ต่อระบบการเมืองและประชาธิปไตย มากขึ้น คือ มุ่งปลูกฝัง ให้พลเมืองมีจิตสำนึก ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ รู้จักเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 5) ประกอบกับเป้าหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ก็ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาพลเมืองไว้ในมาตรา 78 (4) คือ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง ในทางการเมือง รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกัน ในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ มาตรา 78 (5) ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิโดยสุจริตและเที่ยงธรรม(สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า, 2552 : 60)

การส่งเสริมพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สำคัญควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ นักเรียนได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมทำบุญตักบาตรหรือส่งเสริมการทำบุญตักบาตรให้มากขึ้น ให้ข่าวสารเกี่ยวกับหลัก การของวันสำคัญทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม ในรูปแบบต่างๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วม ของครู ผู้ปกครองและผู้บริหาร เพราะจะช่วยลดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนได้อีกส่วนหนึ่ง (ประยูร แสงใส, 2560 : 50)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา เรื่องการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนและจัด โครงการปรับปรุงพัฒนาแก้ไขบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดีของนักเรียนอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริงต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม สำหรับส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ได้ข้อมูลพื้นฐาน สภาพการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้าน พลเมืองที่ดี

3.2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี

3.3 สถานศึกษาที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสืบต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายหนองเรือภูเม็ง และศูนย์เครือข่ายบุรพา อำเภอนองเรือ จำนวน 160 คน และกลุ่มเป้าหมายผู้วิจัยได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด, แบบสอบถามลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และแบบสัมภาษณ์ โดยการสุ่มแบบเจาะจงในเชิงคุณภาพมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย = 4.15) เมื่อพิจารณารายด้าน สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในเขตอำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย = 4.12) 2) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในเขตอำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย = 4.16) 3) ด้านการจัดกิจกรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในเขตอำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย = 4.16) 4) ด้านการวัดและประเมิน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในเขตอำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย = 4.17)

5.2 ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งเน้นด้านความรู้เจตคติที่ดี และทักษะ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาความสามารถเต็มตามศักยภาพในแต่ละบุคคล ด้านการจัดสภาพแวดล้อมควรมีวัสดุอาคารสถานที่ที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบันพร้อมที่จะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา นักเรียนเป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส เรียบง่าย ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่น สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนด้านการจัดกิจกรรมควรจัดกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณี เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งและแห่เทียนจำนำพรรษา พรรษา เนื่องด้วยโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนา วันอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษาเป็นการสร้างเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม โดยการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการวัดและประเมินผล ควรสอดคล้องกับสาระในหน่วยการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีแบบวัดเพื่อประเมินผลเน้นการจดจำได้ การเข้าใจในเนื้อหา การนำไปประยุกต์ใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล พร้อมกับวัดผลและประเมินผลในด้านปรนัยและอัตนัยด้วย

6. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญดังนี้

6.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จากแบบสัมภาษณ์ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านพลเมืองที่ดี ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย = 4.15) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย = 4.24) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า เพราะการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับสาระในหน่วยการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและวัดเพื่อประเมินผลเน้นการจดจำได้ การเข้าใจในเนื้อหา การนำไปประยุกต์ใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล พร้อมทั้งวัดผลและประเมินผลได้ครอบคลุมทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยเป็นต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพงษ์ จิตระดับ (2549 : 48) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา ผลวิจัยพบว่า การวัดและการประเมินเป็นเรื่องที่ดูเหมือนยากในความรู้สึกของครูผู้สอนอยู่แล้ว และเมื่อต้องนำ การวัดและประเมินมาใช้กับสิ่งที่ต้องประเมิน ที่มีลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น เรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจหรือการเข้าถึงด้วยแล้วอาจทำให้ทุกฝ่ายเกิดความไม่มั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพผลการประเมินที่ได้ อย่างไรก็ตามหากเราได้พยายามทำความเข้าใจสิ่งที่ประเมินให้กระจ่างได้ ก็จะทำให้เราสามารถวิเคราะห์หาองค์ประกอบสำคัญที่จะใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการประเมินสิ่งนั้นได้ และเพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนสภาพจริง การวัดจะเน้นกระบวนการที่เน้นความหมายของพฤติกรรมและความหมายของการแสดงออก

ตามสภาพจริงในการดำเนินชีวิต ระบบการประเมินจะเน้นที่การพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดที่ดีที่สุด เหมาะที่สุดสำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม จะไม่เน้นการวัดคุณธรรมเพื่อตัดสินให้ได้-ตก แต่จะเน้นพัฒนาการที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดีขึ้นหากพิจารณาทางด้านสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งเน้นผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตนเองเข้ากับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม ตลอดจนจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ ด้านความรู้เจตคติที่ดี และทักษะ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาความสามารถเต็มตามศักยภาพในแต่ละบุคคล อีกทั้ง เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ เพื่อน ครอบครัว ชุมชน สังคมไทยและโลก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากการได้มีส่วนร่วมในการทำงาน การจัดโครงการจิตอาสา การลงพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น การทัศนศึกษา โดยการเริ่มให้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถ ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัตน์ รัตนกำเนิด (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนในสหวิทยาเขตรัชมังคลาภิเษก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนในสหวิทยาเขตรัชมังคลาภิเษก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฉะเชิงเทรา เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารในภาพรวมทั้ง 3 ด้านและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาลดต่ำสุด ดังนี้ คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดระเบียบงานการใช้หลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผล

2) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมด้านการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด สดชื่น ร่มรื่น วัสดุอาคารสถานที่ที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบันพร้อมที่จะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา นักเรียนเป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยรักงาม รักความสะอาด รักความสงบ เรียบง่าย ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนภายในโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร ซึ่งสังเกตได้จากการดำเนินงานอย่างมีระบบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากร ทุกคนในโรงเรียนยิ้ม แยมแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพลเมืองสุ่อาเซียนโดย นำเสนอการใช้ EM ในการดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตอย่างรับผิดชอบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคมและชุมชนโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาศ เอี่ยมอิม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า 1) การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการกำหนดและวางแผน

เชิงนโยบายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัดกาแพงเพชร โดยภาพรวมผู้บริหารมีปัญหาในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยของปัญหา สูงสุด

3) ด้านการจัดกิจกรรม กิจกรรมสร้างเสริมทักษะชีวิตด้วยศาสนา มุ่งเน้นให้นักเรียนตระหนัก ในค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรมสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง จะเป็นการสร้างทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีประสิทธิภาพอันเป็นปัจจัยในการ พัฒนาประเทศให้เกิดประสิทธิผลต่อไป โดยทางโรงเรียน และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมได้สร้างเสริมทักษะ ชีวิตให้แก่เด็กนักเรียนโดยผ่านกิจกรรม ดังนี้ 1) การภาวนาประจำวันของนักเรียน เพื่อขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตน เคารพนับถือ สอดแทรกความศรัทธา ความกตัญญู รู้หน้าที่ จรรยาบรรณ มีสมาธิ และมีวินัยในตนเอง 2) กิจกรรมทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งและแห่เทียนจำนำพรรษา ทางกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและฝ่ายบริหารจัดการทั่วไปจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งและแห่เทียนจำนำ พรรษา เนื่องด้วยโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนา “วันอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษา” เป็นการสร้างเสริมให้ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติ ตามหลักธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ และยังเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนักเรียนด้วยโดย สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งตะวัน วัตรนนท์ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารใน การส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี พบ ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน และพบปัญหา ดังนี้ 1) ด้านการบริหาร ส่งเสริมมากที่สุด คือ การประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจร่วมกัน และให้การส่งเสริมน้อยที่สุดคือ การคัดเลือก ครูตามอาวุโสของการปฏิบัติงาน ส่วนพบปัญหาสูงสุด คือ ขาดงบประมาณ ในการดำเนินงานด้านส่งเสริม จริยธรรมนักเรียน 2) ด้านการจัดกิจกรรม ส่งเสริมมากที่สุด คือ จัดกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น กิจกรรม หน้าเสาธง และให้การส่งเสริมน้อยที่สุด คือ กิจกรรมชมรมอาสาพัฒนา ส่วนพบปัญหาสูงสุด คือ นักเรียน ขาดความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม

4) ด้านการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับสาระในหน่วยการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรมผู้สอนแจ้งจุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ เกณฑ์การวัดและประเมิน ผลการสอนชัดเจน ผู้สอนมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันกับผู้เรียนในการออกแบบวัดผลและประเมินผลการ เรียนให้ครบทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะวิสัย เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยสอดคล้องกับงาน วิจัยของปิยนันท์ ภิรมย์ไกรศักดิ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลทางคุณธรรม จริยธรรมโรงเรียนดำเนินการประเมินผลทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดระบุว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ติดตามผลการประเมินผลทางคุณธรรมจริยธรรมโดยเน้น พฤติกรรมของนักเรียนในระดับมาก สำหรับปัญหาด้านการประเมินผลทางคุณธรรมจริยธรรมปรากฏว่าอยู่ ในระดับปานกลาง ที่มีปัญหามากกว่าประเด็นอื่นคือ ครูให้ความดูแล กำกับ ติดตามพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนไม่สม่ำเสมอและขาดข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผู้บริหาร

และครูผู้สอน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ควรนำผลการศึกษาค้นคว้าไปกำหนดเพิ่มนโยบายในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

7.2.1 ครูผู้ปกครองและชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วม หาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ทั้งด้านจิตใจ ปลูกฝังให้มีคุณธรรม จริยธรรมประจำ และจัดกิจกรรมอบรม เข้าค่ายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมเน้นการปฏิบัติจริงและควรให้นักเรียนมีแรงจูงใจ ยกย่องเชิดชูนักเรียนบุคคลที่ทำความดี และจัดกิจกรรมเวทีคนเก่ง ตอบปัญหาด้านธรรมะ รวมทั้งส่งนักเรียนไปแข่งขันด้านคุณธรรมจริยธรรมในเวทีต่างๆพานักเรียนไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในโอกาสสำคัญต่างๆ เกิดการซึมซับ และต้องทำอย่างต่อเนื่อง ให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 มงคลชีวิต 38

7.3.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการข้อคิดเห็นของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ในการใช้สื่อ เทคโนโลยีการสอนที่น่าสนใจทันสมัยเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

8. เอกสารการอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กิตติมา ปรีดีดิลก. (2547). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต.

เบญจมาศ เอี่ยมอิม. (2543). **การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ประยูร แสงใส. (2560). **การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเพื่อขัดเกลาพฤติกรรมของนักเรียนและนักศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น**. วารสารวิชาการธรรมทศน์. 17(3) ฉบับพิเศษครบรอบ 130 ปี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 49-60.

ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรศักดิ์. (2544). **การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- รุ่งตะวัน วัฒนันท์. (2548). **บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัตน์ รัตนกำเนิด. (2551). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมจริยธรรม นักเรียนของโรงเรียนในสหวิทยาเขตรัชมิ่งคลาภิเษก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฉะเชิงเทรา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.
- ศักดิ์ชัย นิธิภูว. (2548). **รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดีการพิมพ์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า. (2552). **บทบาทของสถาบันการศึกษาตามแผนพัฒนาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2549). **การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์.

9. คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษาเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายขอขอบคุณท่านผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทั้ง 5 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี, ศน.ดร.นิตยา หล้าทูนธีรกุล, อาจารย์ ดร.สาคร มหาหิงค์, อาจารย์ ดร.สมควร นามสีฐาน และ นายอร่ามแท้ ทองวรรณชาติ ที่ได้ตรวจสอบแนะนำแก้ไขจนได้เครื่องมือวิจัยที่สมบูรณ์

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ผู้อำนวยการหลักสูตรและคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกท่านประกอบด้วย พระราชสุตาภรณ์,รศ.ดร. ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ กรรมการพร้อมทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาที่ได้ให้คำแนะนำเสมอมาตลอดทั้งผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายหนองเรือภูเม็ง และศูนย์เครือข่ายบูรพา อำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างและเพื่อนๆ นิสิตสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำปรึกษาตลอดมา